

BÖLGE İKTİSADİ GELİŞMESİNİ İNCELEME BİRİNCİ ULUSLARARASI KONFERANSI ¹

Yazan : Bedri GÜRSOY

Maliye Profesörü

Bu konferans Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtına bağlı Avrupa Produktivite Dairesi tarafından tertiplenmiştir. Bölge iktisadî gelişmesini inceleme alanında tertiplenen kongrelerin ilki olmak gibi bir özellik taşımaktadır. Avrupa Produktivite Dairesinin aynı konu üzerinde tertipliyeceği müteakip kongrelere de memleketimiz herhalde dâvet olunacaktır. Bu gibi Enternasyonal kongrelerde de, diğer işlerde olduğu gibi, devamlılık önemli bir unsurdur. Hem Devletimiz müteakip kongrelere iştirâk etmeli, hem de mümkün mertebe ilk toplantıya katılmış olan delegeleri sabit tutmalı, onları diğer kongrelere de yollamalıdır. Ancak Türkiye dinamizmi olan bir memlekettir. Devamlılık ve onun sağlayacağı faydalar bu dinamizm içinde çok kere ihmâle uğrar. Dünyanın bu bölgesinde kendini çok hissettiren kıskançlık, entrika, arka plânda söyleme ve çalışma vesair çeşitli faktörler heyetlerin âzalarını tâyinde rol oynar. Bu raporu ileride bu kongrelere katılacak olanlara yardım gayesi ile kaleme almış bulunuyoruz. Kongrede incelenen ve bizi hususile ilgilendiren bazı konulara ait yapacağımız neşriyatı şimdilik geleceğe bırakıyoruz.

Bu Kongre ile ilgili önemli diğer bir nokta da Avrupa'nın az gelişmiş memleketlerini bir araya toplamış olması idi. Kongreye resmî temsilci göndermiş memleketlerden İtalya, Yugoslavya ve Yunanistan'ın iktisadî gelişme plânları vardır ve bu sayılan memleketlerin bir kısmında tatbikat İkinci Dünya Savaşının bittiği yıllara kadar uzanmaktadır. İspanyadaki hazırlıklar da hayli ilerlemiştir. Türkiye bu bakımdan en az hazırlıklı memleket olarak belirmiştir. Ancak plân fikri bizim için hiç de yeni değildir. 1933 den sonra memleketimizde 5 yıllık plânlar yapılmış ve uygulanmıştır. Konu bu günlerde yeniden aktüel bir hal almıştır. Bu yazımızın İktisadî Plân Dairesinin kuruluşu ile uğraşıldığına şahit olduğumuz şu gün-

¹ Study Conference On Regional Economic Development.

lerde konu üzerinde eğilenlere küçük de olsa bir fayda sağlayacağını umarız.

I — Giriş :

İkinci Dünya Harbi içinde başlayan harp sonrası dünyasına ait plânlamalar sırasında milletlerarası işbirliğini artırmanın karşılıklı anlayış ve tesanüt esasına dayanan gerçek ve devamlı bir sulh devresi kurabilmenin, ancak iktisadî refahla birlikte yürütüldüğü zaman mümkün olabileceği düşüncesi umumî bir kabule mazhar olmuştu. Harp sonrası dünyasını düzenlemek ve sulhu korumak gayesi ile kurulan teşekküllerin hepsinde bu düşüncenin hâkim bir rol oynadığı göze çarpar. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile kuruluşuna ait anlaşmalar, ondan da eskiye giden Beynelmilel İmâr ve Kalkınma Bankası, Milletlerarası Para Fonu gibi teşekküllerde bu düşüncenin ön plânda geldiğine şahit olmaktadır. Denilebilir ki, harpten sonraki devreyi vasıflandıran, bu devreye damgasını vuracak kadar şumullü bir kabule mazhar olan, eski koloni memleketlerindeki istiklâl hareketlerini mânen beslemiş olan düşünce, iktisadî kalkınma ve refah fikridir. Her çağın böyle kuvvet taşıyan fikirleri vardır. İkinci Dünya Harbinden sonraki devrenin kuvvet taşıyan düşüncesi kalkınma ve refahdır diyebiliriz. 1945 den bu yana kurulmuş beynelmilel teşekküllerde de bu düşünceye büyük bir yer ayrıldığına şahit oluyoruz. Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı, bunun en manâlı ve tesirli misâllerinden biridir. Gayesi daha ziyade askerî ve siyasî olan NATO ile bu istikamette büyük gelişmeler kaydetmişlerdir.

Avrupa İktisadî İşbirliği içinde âza devletlerden bir kısmının diğerlerine kıyasla iktisaden daha az gelişmiş olmaları ilk günden itibaren dikkati çekmiş, gelişme yolundaki memleketlerin kalkınma hızlarını arttırmak, bir kısım memleketlerde raslanan gelişmiş ve gelişmemiş bölgeler arasındaki farklılığı bertaraf etmek için birçok adımlar atılmıştı. Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı âza devletlerin gelişmeleri, gelişmelerinde karşılaştıkları güçlükler vesaire ile uğraşırken ona bağlı bir teşekkül olan Avrupa Prodüktivite Ajansı âza memleketlerin bir kısmında pilot projeler tesis eylemişti.

İşte bu istikametteki çalışmaların bir neticesi olarak, biraz da âza devletler arasında fikir ve tecrübe mübadelesine yer vermek üzere Avrupa Prodüktivite Dairesi tarafından 15 Haziran 1960 - 1 Temmuz 1960 tarihleri arasında bir Bölge İktisadî Gelişimini İnceleme Konferansı tertip edilmiştir. İtalya'da Komo Gölü kenarında Bellagio adlı şirin bir

kasabada toplanan konferans, çalışma günleri olarak iki hafta kadar devam etmiştir. Konferansa katılan memleketler Türkiye'den başka İspanya, İtalya, Yugoslavya ve Yunanistan'dır. Cezayir'den gelen bir heyet müşahit olarak katılmıştır. Bundan başka İtalyan Millî ve Bölge Plânlama Daireleri ile bu işlerle meşgul enstitülerden gönderilmiş temsilciler ile Müşterek Pazar teşkilâtına ve Birleşik Amerika'ya mensup temsilciler müşahit olarak katılmışlardır.

Konferans, Avrupa Prodüktivite Dairesi Müdürü M. R. Gregoire'in bir konuşması ile açılmıştır. Ondan sonra aynı teşekkülün İktisadî Gelişme Bölgeler Kısmı Müdürü Sayın Macit Benjenk konferansı takdim eden ve program muhtevasını açıklayan bir konuşma yapmış bu konferanstan Prodüktivite Dairesinin beklediklerini anlatmıştır.

Açılış konuşmalarından sonra konferansta önceden tesbit olunan program gereğince aşağıdaki mevzular isimleri karşıda yazılı zevat tarafından incelenmiş ve tartışılmıştır.

K O N U

KONFERANSÇI

— Millî ve Bölge Plânlamasında tahlil tekniği

Prof. W. Isar Pensilvanya Üniversitesi'nden.

— Aza Devletlerde Plânlama tarihçe ve usulüne dair izahlar

Her millî guruptan bir temsilci.

— Bir Bölge Plânlama misali : Puerto Rico

Mr. Mayne, Puerto Rico Plânlama Dairesi.

— Bir Bölgede Input - Output hesabı nasıl yapılır?

Prof. V. Cao - Pina - Sicilya Bankasından.

— Bir bölge sosyal hesapları nasıl tutulur?

Prof. R. Stone - Cambridge Üniversitesi'nden.

— Bölgelerin iktisadî gelişmesinde karşılanan idarî ve hukukî problemler.

M. Ph. Lamour - Prodüktivite Dairesinden.

— Az gelişmiş bir memleket nasıl sanayileşir ?

Prof. Rosenstein - Rodan Svimez ve M. I. T. den.

— Bölge gelişmelerinde kazanç maliyet sayı tahlilleri.

Prof. O. Eckstéin - Harvard Üniversitesi'nden.

— Gelişen bölgelerde nüfus yerleşme sahaları.

Prof. L. Rodwin - Harvard MIT den.

— Bölge iktisadî tahlillerinde kullanılan tekniğe kısa bir bakış.	Prof. J. R. Boudeville - Lyon Üniversitesinden.
— Bölge gelişme plânında ziraî iktisat tahlilleri.	Prof. M. Rossi - Doria, Napoli Üniversitesinden.
— Ziraî İşletme ve İktisadî Plânlama arasındaki münasebetler.	Prof. L. Md. Kdssio - Rennes Ziraat Millî Okulundan.
— Konferansta konuşulanlara toplu bir bakış ve netice.	Prof. W. Isard - Pensilivania Üniversitesinden.

Konferansta takip edilen usul şöyle idi : Sabahları programda belirtilen konular inceleniyor, her konu onu hazırlamış olan bir konferansçı tarafından anlatıldıktan sonra bir ikinci şahıs aynı meseleyi bir başka açıdan ele alıyor ve ardından mesele genel tartışmaya konu oluyordu. Öğleden sonra gurup tartışmalarına ayrılmıştı. Bilâhare bu gurup tartışmaları kaldırıldı ve genel tartışmalara öğleden sonraları da devam olundu. Sonunda bir yandan konferanstan elde edilen neticeler özetlendi. Diğer yandan da gelecek konferanslarda ele alınacak konular için bir teklif listesi hazırlandı.

II — Konferansta görüşülen konuların memleketimiz ihtiyaçları bakımından tahlili :

Konferansta bahis konusu edilen konuların kısa bir tahlilini yapmak bile hem çok uzun sürebilir, hem de çok vakit alabilir. Kaldı ki bunların bir kısmı iktisadî plânlamada kullanılan çeşitli usullerin ve tahlil metotlarının tekniğine aittir. Bu itibarla biz daha ziyade bir iktisadî plânlama dairesi kurmak isteyen bir memleketin bu konferansta görüşülen meselelerden edineceği istifadeyi ön plâna alarak Türkiye'yi en fazla alâkadar edecek hususlar üzerinde durmağa çalışacağız. Bu hususları aşağıdaki noktalar etrafında toplayabiliriz :

1 — İktisadî gelişmeyi sağlamada memleket sathına şâmil olmak üzere millî hudut ve bu millî hudut içindeki çeşitli bölgelere kabili tatbik olmak üzere, "Millî veya Bölgesel" Plânlara yapılmasının gelişmeyi gerçekleştirme ve kalkınma hızını çabuklaştırma bakımından şayanı tavsiye olacağı düşüncesi umumî bir kabule mazhar olmuştur. Sade Türkiye veya Yunanistan gibi az gelişmiş veya gelişme yolunda olan memleketler için değil fakat aynı zamanda İtalya gibi gelişmiş ve gelişmemiş bölgeleri olan memleketler, hatta Amerika gibi gelişmiş memle-

ketler için dahi plânlamanın lüzum ve öneminden bahsedilmiştir. Bu münakaşaların ışığı altında tereddütsüz diyebiliriz ki Türkiye'de İktisadî gelişmeyi bir Plân Dairesi kurmak ve bir iktisadî gelişme plânı yapmak suretiyle devam ettirmek çok lüzumlu, çok faydalı ve o nisbet zaruri bir tedbir olacaktır.

2 — Plân Dairesinin organizasyonu hakkındaki görüşler ve zikredilen tatbikat memleketten memlekete değişen bir manzara göstermekle beraber Plân Dairesinin Başbakanlığa bağlı olması ve icraî değil istişarî karakter ve mahiyette bulunması üzerinde birleştirilmiştir. Demokratik prensiplere göre idare edilen hür dünya memleketleri temsilcilerinin bu düşüncede oldukları bilhassa dikkati çekmektedir.

3 — Plân Dairesinin icraî, karakterde olmaması gerektiği umumî bir kabule mazhar olmuş bulunuyordu. Bu noktaya biraz önce işaret olundu. Ancak plân tatbikatı ile görevli olacak kamusal ve özel teşekküllerin yapacakları her türlü yatırımların Plân Dairesinin vizesinden geçmeden hiçbir suretle uygulanmaması da konferansta üzerinde ittifak edilen bir nokta olarak belirmiştir. Merkezî Plân Dairesine böyle bir vize yetkisi tanınmadığı takdirde kontrol imkânlarının tamamıyla ortadan kaybolması ve yapılan plânlamadan istenilen neticenin alınamaması gibi tehlikelerin belirdiği, ileri sürülmüştür. Bu noktayı plân yapmış ve uygulamış memleketlerin tatbikattan seçerek verdikleri misâllerle teyit etmiştir.

4 — Plânlamadan gaye iktisadî gelişme için çizilen hedeflerin belli zamanlarda, önceden hesaplanan vasıtalarla elde edilebilmesini sağlamak ve gelişmeyi hem devamlı hem sür'atli bir process haline getirebilmektir. Ziraî istihsal sahasında verimin arttırılmasının da bu bakımdan çok ehemmiyetli bir yer işgal ettiği belirtilmiştir. Hattâ bölgeler için yapılacak plânlarda :

- 1° — Bahis konusu bölge ziraatinin tam bir tablosunun çizilmesi,
- 2° — Toprakların verimlerine göre ayrılmış kuşaklardaki mevcut ziraî işletme yekûnlarının hesaplanması,
- 4° — Optimum hâsılanın elde edilebilmesi için her kuşakta yerleşecek nüfus ve işletme sayısının tahdidi,
- 5° — Gerektiği takdirde nüfusun bir yerden diğerine nakli,
- 6° — İşletmelerin genişlik, işletme çeşitleri, mahsül neveleri, ziraat usulleri bakımından islâhı,

7° -- Ziraat marketing usûllerinin ıslâhı, gibi hususlara dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

5 — Ziraat istihsalin artmasında arazi rejiminin, işletme cesametinin, işletmecilik bilgisinin, ziraatte extension servisinin, ziraat kredilerin iyi kullanılmasının, ziraat yatırımların sevk ve idaresinin önemi üzerinde de durulmuştur. Bu sayede hem istihsalin artacağı, hem piyasanın genişleyeceği ve neticede gelişme plânlarının tahakkuku için en uygun zeminin hazırlanacağı belirtilmiştir.

Ancak ziraat sahasında yapılacak her türlü ilerleme ve iyileştirmelerin tek başına iktisadî kalkınmayı sağlamağa asla kifayet etmiyeceği, kalkınma veya gelişmenin sanayileşme ile aynı manâya geldiği noktası üzerinde ittifak hâsıl olmuştur.

6 — Bu konferansta bölgelerin gelişme plânları üzerinde bilhassa durulmuştur. İktisadî gelişme için plânı yapan memleketlerin gelişmeyi vatan sathına yaymaları bakımından çeşitli bölgeleri ayrı ayrı ele almaları zaruridir. Bundan başka gelişme için toplanacak bilginin (data) elde edilmesi ve plânın sevk ve idaresinde ademi merkeziyet prensiplerini uygulanması bakımından da bölgelerin önemi belirtilmiştir.

Konferansa katılmış olan memleketlerden, iktisadî kalkınma plânı yapıp uygulamış ve uygulamakta bulunmuş olan Fransa, İtalya, Yugoslavya ve Yunanistan gibi memleketlerin hepsinin bölge plâncılığına önem verdikleri görülmüştür. Her memleketin kendi özelliklerine, millî plânın hususiyetlerine göre şekil alan bölge plâncılığının Amerika Birleşik Devletleri gibi iktisaden ilerlemiş memleketlerde de uygulandığı verilen misâllerle belirtilmiştir.

İtalya, Yunanistan, Yugoslavya gibi çeşitli bölgeleri arasında gelişme seviyesi bakımından farklılıklar bulunan memleketler bu seviyeleri bertaraf edebilmek için de bölge plânlamasına önem verdiklerini açıklamışlardır. Cenubî İtalya'nın Kalkınma Plânında en ziyade üzerinde durulan nokta cenubun tüm olarak kalkınma hızını artırarak şimal bölgesi seviyesine kısa zamanda çıkmasını sağlamaktır. Yugoslavya'da birliğe dahil 6 eyaletin her birinde gelişme hızı farklı ve nisbeten geri kalmış bölgelerin durumlarını ıslâh edici bir plân uygulamaktadır. Yunanistan'da aynı istikamette adımlar atılmıştır.

Hulâsa olarak diyebiliriz ki :

1° — Millî iktisadî plân, bölgelere, onların özelliklerine yer verecek şekilde hazırlanmalıdır.

2° — Bölge plânları millî plân içinde yer almakla beraber ayrıca hazırlanmalıdır.

3° — Millî plânın tatbikatı dolayısıyla ve plânın idaresinde umumî idare ve ademi merkezîyet prensiplerinin yer alması bakımından bölge plâncılığı lüzumludur.

4° — Bir kısım bölgeler kendi hallerine bırakıldıkları takdirde iktisadî gelişmeye ayak uyduramamakta, diğer bölgeler gelişirken bunlar gerilemektedirler. Bölge plâncılığı bu farklılığı bertaraf eden bir tedbir olarak ileri sürülmektedir.

5° — Bölge plâncılığı bu bakımdan millî tesianüdü temin ve takviye eden, millî hudutlar içinde her köşeyi aynı seviyeye getirme imkânı veren bir vasıta olarak telâkki edilmektedir.

6° — Bölgelerin gelişmesi Pazar'ın genişlemesi demek olduğuna göre bölge iktisadî gelişme plânları bu bakımdan da millî iktisat plânının ayrılmaz bir parçası mahiyetini taşımaktadır.

7° — Bölge Plâncılığının ileride temas olunacak sanayileşme merkezleri kurma, nüfusu yerleştirme ve şehirleşme meseleleri bakımından da elverişli bir vasıta olduğu bilhassa belirtilmiştir.

7 — Ancak, iktisadî kalkınma plânı yapan gelişmemiş bir memleketin bölge plânlaması yaparken üzerinde hassasiyetle durması gereken bir nokta vardır : Bu memleketlerin miktarı esasen mahdut olan kaynaklarını en iyi ve en verimli şekilde kullanabilmeleri. Gerçekten iktisadî kalkınma plânı yapan bir memleket, hudutları içindeki nisbeten geri kalmış bölgelerin seviyelerini yükseltme ile işe başladığı takdirde, mevcut ve mahdut kaynaklarını en ziyade verimli olacak bölgelerden ve yerlerden alıp daha az verimli olacakları sahalara sevk etmek gibi bir duruma düşebilir. Bu yüzden de gelişme sür'atı yavaşlayabilir. Bu itibarla gelişmeye sür'at kazandırma bakımından en müsait bölgelerin ve bu bölgelerdeki imkânların öncelikle ele alınmaları takip olunacak en normal yol sayılmak gerekir.

8 — Millî Plâna veya bölge plânına dahil sanayileşme programları üzerinde ileri sürülen dikkate şayan düşüncelerden birisi «Industrial complex analysis» metodu geliştirilen ve bir bölgede tesis edilecek bir endüstrinin tesirlerini çeşitli bakımlardan ve böyle kompleks bir olay mümkün olduğu kadar her yönü ile ele alarak tahlil etmek isteyen noktâ nazardır. Bu metodu kısaca şu şekilde özetleyebiliriz : Bir bölgenin

iktisadî gelişmesi en sonunda sanayiın orada tesis ve genişlemesi ile mümkündür, denilebilir. Sanayi tesis edilirken şüphesizki bazı **tahliller** ve hesaplar yapılacaktır. Ancak hesaplarda geniş düşünmek, o sanayi kolu ile ilgili sahaları da nazara almak, ham madde, talî madde (by product) ve kalıntıları da değerlendirmek yerinde olur. Bu hesap usûlü ile tek başına ele alındığında prodüktiv olmayan bir endüstri birbirini tamamlayan diğer faaliyetlerle birlikte ele alındığında iktisadî sayılabilecek ve tesis edilmesi doğru ve isabetli olabilecektir. Kongrede bu mevzua birisi Amerika Birleşik Devletlerine, diğeri de Poerto Rico'ya ait iki misâl verilmiştir.

9 — Hem millî iktisad plânı hem bölge plânları ile ilgili önemli bir mesele de iktisadî faaliyetlerin canlılığı üzerinde müessir olan merkezler tesis edilmesidir. Buna «Industrial Poles» ve «Polarizing centers» denilmektedir. Bununla kastedilen şey kısaca şudur : Nasıl miknatisî bir mrekez çevresindeki akımları tanzimde müessir bir rol oynuyorsa, aynı şekilde teşkil edilecek bir endüstri de gelişmeyi düzenlemede benzer tesirler hasıl edebilir. İktisadî gelişme üzerine tesir icra edecek bu gibi merkezlerin kuruluşunda ve seçilmesinde çeşitli noktalara dikkat edilmesi icabeder. Bu noktaları şöylece sıralamak mümkündür :

- 1° — Bölgeleri ayırmak ve bölge plânları yapmak,
- 2° — İşgücü konusunu etüd etmek,
- 3° — Nüfus yerleşme sahaları (Urban development areas) ayırmak,
- 4° — Şehirleşme ve şehir plâncılığı ile meşgul olmak,
- 5° — Ham madde ve enerji durumunu incelemek,
- 6° — Münakale vem arketing durumunu incelemek ve plânlamak,
- 7° — İhracat imkânları ve ihraç liman ve kapılarına yakınlığı üzerinde durmak.

10 — Plân Dairesinin teşkilâtı hakkında cereyan eden münakaşalardan ve yapılan fikir mübadelesinden çıkan neticeye göre plân dairelerinde iktisatçılardan, idarecilerden ve teknisyenlerden meydana gelen bir gurup toplu olarak çalışmaktadır. Sade iktisatçılardan, münhasıran idarecilerden veya teknisyenlerden müteşekkil bir plân dairesinde muvaffakiyetsizlik emâreleri yer alacaktır. Bu itibarla plân işi ile ilgili yüksek mevkiler, yerine göre, iktisadî, siyasî ve sosyal ilimler, sosyoloji ve sosyal antropoloji sahalarında yetişmiş kimselerden veya teknik sahada yetişmiş elemanlardan seçilen bir zümre alınmalıdır. Teknik tahsil görerek veya sosyal ilimler tahsil ederek idare sahasında yetişmiş olan insanlar plân dairelerince çok aranan faydalı kimseler olarak vasıflandırılmışlardır. Plân

Dairesinin derece derece bütün kademelerinde tahsil ve tecrübeleri farklı gurupları ihtiyaca göre toplamak tavsiyeye şâyan bir metod olarak tahzif edilmiştir. Ancak plân dairesinde vazife alacak kimselerin, derece ve mes'uliyetleri ne olursa olsun, muhakkak surette iktisadî plânlama ve plânlama tekniği üzerinde ayrıca yetiştirilmelerinin lüzum ve zarureti üzerinde de fikirlerde bir ittifak hasıl olmuştur.

11 — Millî iktisadî gelişme plânı yapılırken teşkilât ve muvaffakiyet bakımından önemli birkaç nokta konferansta ayrı bir karar mevzuu olmuştur. Bu noktalar şunlardır :

1° — Millî iktisadî gelişme plânı bölge plânlarını, bölgeler içindeki sınaî merkezler ve nüfus yerleşme sahaları ve şehirler için yapılacak plânları, ziraî nüfusun yerleşme plânını ihtiva edecek şekilde geniş ve şümüllü olmalı ve bir yandan yukarıda sayılan bölge, sınaî merkez nüfus yerleşme sahası, şehir ve köy gibi coğrafî bölüm ve birimlerle, idarî iktisadî ve siyasi üniteler arasında diğer yandan da sektörler ve her sektör içindeki ihtisas sahaları ile tamamile hem ahenk olmalıdır. Plân Dairesinin vazifeleri başında bu âhengi sağlama başta gelmelidir.

2° — Plânın ihzârı safhasında muhtelif idarî birimler arasında ufkî horizontal koordinasyon sağlanmalıdır. Bu nokta bilhassa iktisadî tahlillere dayanan plânlama ile teknik zaruretlerin gerektirdiği plânlama arasında âhenk sağlama bakımından önemli telâkki edilmiştir. Plân hazırlanırken, bu işte görev alacak çeşitli idarî birimler arasında âhenk ve işbirliği sağlanamadığı takdirde çıkacak mahzurlu neticeler, tatbikattan alınarak verilmiş misâllerle aydınlatılmaya çalışılmıştır.

3° — Plân hazırlanırken yukarıda belirtilen noktaya dikkat edilmesî ne kadar önemli ise plânın tatbiki sırasında ufkî (horizontal) koordinasyona itina etmek o nisbette lüzumlu ve zarurî telâkki edilmiştir. Hazırlık safhasında ufkî koordinasyonu ihmâl, plânın hazırlanmasında, daha başlangıçta, muvaffakiyeti köstekliyecek bazı kusurlu noktaların yer bulmasına sebep olur, ufkî koordinasyonun tatbikat sırasında ihmâli ise bu kere tatbikatta aksaklıklar doğurarak muvaffakiyet şartlarının azalmasına sebebiyet verir. Konferansta plân yapmış ve uygulamış olan memleketler temsilcileri bu nokta ile ilgili çeşitli misâller vermişlerdir.

4° — Âmme sektörü devlet bütçesinin millî plâna uygun olarak hazırlanması ve âmme sektöründe yapılacak yatırımların Plân Dairesinin vizesinden geçirilmesi suretiyle kontrol edilebilir. Ayrıca özel sektör için sağlanacak çeşitli teşvik usullerinden yerine göre âmme sektörü de faydalanabilir.

5° — Özel sektöre gelince : Millî iktisadî gelişme plânı hiç şüphesiz bu sektörü de içine almalıdır. Bu sektörde yapılacak yatırımlar da plâna uygun şekilde ceryan etmelidir. Plân Dairesi özel sektörde yapılacak yatırımlara yardımcı olmalı. Umumî İktisadî Plân da özel sektörün gelişmesinde müessir çeşitli teşvik edici hükümleri ihtiva etmelidir. Özel sektörün plâna uygun olarak gelişmesini sağlamak gayesiyle kullanılacak yardım vasıtalarını ve teşvik usûllerini - dış tasarrufları şimdilik bir yana bırakıyoruz - şöylece sıralıyabiliriz :

- a) Vergi vesair malî muafiyetler,
- b) Pirimler vesair malî yardımlar,
- c) Ucuz enerji,
- d) Mütihaz işçiyi yetiştirme,
- e) Ham madde için lüzumlu ithalâtın devamlı olarak yapılması,
- f) Mamûl madde için piyasa,
- g) Kredi kolaylığı,
- h) Tesis ve idame için lüzumlu dövizin tahsisine öncelik tanınması,
- i) Bir kısım iktisadî etüdlerin ve tahlillerin Plân Dairesince yapılması,
- j) Dışardan yapılacak istikrazların desteklenmesi,
- k) Yabancı sermaye ile işbirliği yapılması halinde Devlet yardım ve desteği.

III — Plânlama Dairesinde çalışacak personel ve teknik yardımdan faydalanma.

1 — Her milletin nasıl ayrı ve kendi şartlarına uygun bir millî iktisadî gelişme plânı bulunacaksa, tıpkı bunun gibi, bu plân dairesinde vazife alacak personel de o milletin içinden çıkmalı ve kendi mensubu olmalıdır. Umumî prensip bu olmakla beraber henüz plân yapmamış ve bu sahada yetişkin elemanı bulunmayan memleketlerin başka milletlerin tecrübelerinden ve başka memleketlerdeki birikmiş bilgi mecmuasından ve nihayet yabancı mütihazlardan istifade etmeleri mümkün ve şayam tavsiye görülmüştür.

2 — Plânlama Dairesinde çalışacak millî personelin yetiştirilmesi için bahis konusu personelin tahsil, tecrübe durumuna ve ifa edeceği göreve göre :

- a) Kısa vâdeli staj için,
- b) Daha uzun vâdeli - 6 aya kadar - tahsil ve staj için,

c) Daha uzun vâdeli - 2 seneye kadar - tahsil ve staj için. yabancı memleketlere gönderilmeleri mümkündür.

3 — Plânlama Dairesinde çalıştırılacak millî personelin yetiştirilmesi için özel ihtisas kursları tertiplenebilir. Bu kurslarda yerli ve yabancı öğretim üyeleri ve mütehassıslardan faydalanılabilir.

4 — Nihayet Plânlama Dairesinin kurulması sırasında getirtilecek mütehassıslara terfik edilecek bir veya birden ziyade Türk personelin bu devamlı temas neticesinde çeşitli sahalarda yetiştirilmeleri mümkündür.

5 — İktisadî Plânlama Dairesi mensuplarının staj ve etüd için gidebilecekleri memleketler ve bu memleketlerdeki müesseseler aşağıda gösterilmiştir.

1° — Fransa
Commisariat Général au Plan, Institut de Science Economique Appliqués

2° — İngiltere
Treasury - Londra, Institute of Applied Economics - Cambridge

3° — Amerika
University of Pennsylvania, Joint Program of Harvard and M. I. T.

4° — Holanda
Institute of Social Studies, Nederland Economic Institute

5° — İtalya
— Svimez - Rome
— Graduates School of agricultural Economics - Napoli
— Sicilya ve Sardunya Bölge Plânları

6° — Yugoslavya
— Plân Dairesi
— Zagrep ve Belgrad Üniversiteleri Plânlama Programları

7° — Yunanistan
— Koordinasyon Bakanlığı Plân Dairesi.

IV — Avrupa Prodüktivite Dairesinden (European Productivity Agency = E.P.A.) memleketimizde kurulacak plânlama teşkilâtı için ne gibi faydalar sağlanabilir?..

Son olarak kısaca bu noktaya da temas edelim.

1 --- *Dokümantasyon ve bibliyografya* - E. P. A. muhtelif memleketlerin yaptıkları ve uyguladıkları plânlar, teşkilâtları, geliştirmeleri, başarıları hakkında doküman ve bibliyografya teminine yardım etme vaadinde bulunmuştur.

Bundan başka E.P.A. bilgi ve tecrübenin değiştirilmesinde, ulaştırılmasında ve öğretilmesinde bir «nakil merkezi = Clearing house» olarak çalışmayı da vaadetmiştir.

2 — *Inceleme, staj ve tahsil*. Plân dairesi kurmuş ve kurma teşebbüsünde bulunmuş memleketlere bu sahada bilgi sahibi mütehassısların yetiştirilmesi için kısa ve uzun vâdeli burslar verilmesini E.P.A. prensip olarak kabul etmiş bulunmaktadır. E.P.A. bu sahada iki ayrı şey yapmayı vaadetmiştir.

a) Bizzat burs vermek suretiyle bu işlere yardımda bulunmak,

b) İnceleme, staj veya tahsil için gidilecek yeri seçmede ve bir kere seçildikten sonra o müessese ile temas ederek lüzumlu tertibatı almada yardım sağlamak.

3 — *Kongrede inceleme, staj veya tahsil için gönderileceklerin tetkik edecekleri konular üzerinde de durulmuştur*. Kongredeki müzakereler sırasında ileri sürülen konular şunlardır :

— İktisadî gelişme

— Plânlama ve tekniği

— Input - Output tahlilleri (Millî ve mahallî plânlar için)

— Linear Programing

— Industrial Complex analysis

— Comporative Cost Analysis

— Bölge Plânlaması

— Nüfus yerleşme sahaları (= Urban or Metropolitan planning) ve şehir plâncılığı (City Planning)

4 — *Mütehassıs ve teknik yardım* E. P. A. İktisadî Plân Dairesi kurmak isteyen memleketlere her dereceden çeşitli mütehassıslar bulma ve bunları teknik yardım fonundan masrafları karşılanmak üzere âza memleketlere yollama vaadinde bulunmuştur. Avrupa Prodüktivite Dairesinin, Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı tarafından kurulmuş olduğu hatırlanacak olursa E.P.A. nın a) Beynelmillel şöhreti haiz mütehassısların, b) Her dereceden bilgili yabancı ihtisas erbabının bulunmasında, bunlarla temas sağlanmasında ne kadar faydalı bir rol oynayabileceği kolaylıkla anlaşılır ve kabul olunur.